

U ovom broju Časopisa za suvremenu povijest ponovo uvodimo rubriku »Iz Instituta« sa željom da se javnost učestalije informira o radu Instituta. Prikaz objavljen u ovom broju odnosi se na razdoblje od listopada 1981. pa do ožujka 1982. godine.

Težište rada u OOUR-u za znanstvena istraživanja IHRPH stavljeno je u ovom razdoblju na monografska istraživanja u okviru projekta 73. koji nosi ime »Radnički pokret i jugoslavenska socijalistička revolucija«, a koji financira Republička samoupravna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske. Suradnici rade na svojim temama u četiri sekcije (period do 1918, period između dva rata, period drugoga svjetskog rata i period poslije drugoga svjetskog rata), objavljujući povremeno radove sa svog područja istraživanja.

Znanstvene vijesti. U toku 1981. pokazalo se da je potrebno intenzivirati međusobnu suradnju i kritiku, te je u jesen došlo do većih promjena u radu Instituta.

Za predsjednika Znanstvenog vijeća izabrana je 7. XII 1981. dr Bosiljka Janjatović, a 8. II 1982. i zamjenik dr Narcisa Lengel-Krizman, te je održan jedan sastanak na kojem se diskutiralo o znanstvenim zvanjima. Nakon više godina ponovo su uvedeni diskusioni sastanci o radovima suradnika Instituta, odnosno o aktualnim znanstvenim problemima u Institutu uopće, a sa željom da se u skladu sa stabilizacijskim mjerama zaoštri kolektivna i individualna odgovornost.

Prvi znanstveni tematski sastanak održan je 16. XI 1981. i imao je za temu osvrt na monografiju »Zagrebačka općina Trnje u radničkom i komunističkom pokretu i socijalističkoj revoluciji« (Zagreb 1981), koja je izrađena i priređena za tisak u Institutu. Urednica te edicije M. Kolar-Dimitrijević iznijela je okolnosti i poteškoće u radu na monografiji koju je pisalo sedam radnika iz Instituta (B. Janjatović, M. Kolar-Dimitrijević, S. Koprivica-Oštrić, V. Oštrić, V. Rajčević, Z. Šimončić-Bobetko i S. Žarić). Opisala je uzroke koji su doveli do stanovitog zakašnjenja u realizaciji toga posla što ga je naručila Skupština općine Trnje, ali koji je ipak uspješno priveden kraju, pa je monografija na području Trnja naišla na relativno dobar prijem. U diskusiji su sudjelovali V. Oštrić, Z. Čepo, B. Janjatović i drugi, te je zaključeno da treba više njegovati timski rad, što je najvažniji preduvjet i za izradu sinteze »Povijesti Saveza komunista Hrvatske« za koju je 1981. izrađen projekt.

Drugi takav sastanak održan je 23. i 30. listopada i nastavljen 13. studenoga 1981. Bio je posvećen kritici »Enciklopedije hrvatske povijesti i kulture«. Uvodnu riječ dao je Vlado Oštrić informirajući prisutne o dotadašnjim znanstvenim i političkim, odnosno idejno-političkim kritikama Enciklopedije uopće i posebno članaka »Teror okupatorsko-ustaške vladavi-

ne« i »Konzentracioni logori« autora Ivana Jelića. Oštrić je svoje izlaganje podijelio u sedam tematskih cjelina. Istakao je da kritizirana knjiga i nije enciklopedija već svojevrsni enciklopedijski zbornik sastavljen od mnogo fragmenata neujednačene vrijednosti. Osnovni joj je nedostatak neizraženost veza Hrvata i Hrvatske s drugim narodima i zemljama Jugoslavije, a nedostaju i sintetički pregledi povijesti Hrvata i Hrvatske. Oštrić je istakao da je koncepciju Enciklopedije realizirao urednički odbor na osnovi radova 80 autora, sklappajući veće jedinice od često veoma različitih tekstova. Prema tome, ona i nije djelo kolektiva autora, jer oni međusobno nisu kontaktirali, a ni po pristupu nije marksistička iako je u predgovoru najavljen takav pristup.

U opširnoj i dugotrajnoj diskusiji sudjelovali su gotovo svi suradnici instituta — Z. Stipetić, B. Pribić, S. Koprivica-Oštrić, Z. Šimončić-Bobetko, I. Graovac, V. Rajčević, M. Valentić, Z. Čepo i drugi — te je osim na nedostatke ukazano i na neke dobre priloge iz novije i najnovije povijesti. Dr Ivan Jelić detaljno je izložio ideju nastanka Enciklopedije i objasnio poteškoće pri njezinu stvaranju, osobito pri uključivanju u rad relevantnih stručnjaka. Istakao je da su osnovne slabosti knjige u tome što u njoj nema sadržajnog kontinuiteta, ni dobro obrađenih problema dugog trajanja kao što su klase i nacije. Posebno se osvrnuo na članke koji su doživjeli društveno-političku kritiku. Naglasio je faktografsku, ali ne i političku grešku svoga promašaja. U raspravi je istaknuto da se u Institutu već godinama istražuje teror, i da on ima i posebnog istraživača koji je uključen u projekt istraživanja terora na nivou Jugoslavije, pa da se ovom pitanju u Institutu posvećuje velika pažnja, iako istraživanja još nisu dovršena. Sastanak je završen konstatacijom da je Enciklopedija još jedna od »niza loših knjiga« (Z. Čepo) u kojoj je radnički pokret isključen iz bitnih komponenti nacionalne povijesti, i da odražava »izvjesnu stagnaciju naše historiografije koja nema moći i znanja da se upusti u marksističku analizu povijesnih fenomena« (S. Koprivica-Oštrić), te da Institut svoju budućnost mora tražiti u marksističkoj obradi važnih pitanja radničkog pokreta i socijalističke revolucije.

Treći tematski sastanak bio je posvećen knjizi dr Zlate Knezović »Kulturno stvaralaštvo u revoluciji. (Prilog istraživanju funkcije kulturnog i umjetničkog stvaralaštva u NOB-u u Hrvatskoj)« (Zagreb 1981), a održan je 4. prosinca 1981. Uvodno izlaganje dao je Igor Graovac istakavši odmah u početku da knjiga ne sadrži estetsko vrednovanje umjetničkog stvaralaštva i da zaobilazi pitanja prosvjete. Ukazao je na pozitivne i negativne strane ovog rada koji je proizišao iz planskog zadatka u Institutu u prošom petogodišnjem razdoblju, prikazavši detaljno pristup autorice pitanjima kulture i raznim oblicima umjetničkog stvaralaštva (poeziji, prozom stvaralaštvu, kazališnim djelima, likovnom stvaralaštvu i glazbi) koji su izraz određene kulture. Graovac je istakao da je najuže određenje kulture onemogućilo autorici da uoči kako je jedan tip kulture ustupio mjesto mogućnostima nove, socijalističke kulture, jer »ako je riječ o revoluciji, ona je, ne ograničavajući je samo na njenu oružanu fazu, samo utoliko revolucija ukoliko je istodobno i kulturna revolucija«.

Z. Čepo uglavnom se složio s uvodnim izlaganjem, te je prikazao svoju recenziju tretirane knjige (objavljenu u ČSP, 3/1981). On ipak ocjenjuje pojavu ove knjige kao značajnu, usprkos prevelikom citiranju dokumenata

i njihovoj deskripciji, a premalom interpretiranju, istakavši da je drugi dio knjige bolji od prvog. S. Koprivica-Oštrić izjavila je da preveliki zadaci očito prelaze mogućnosti pojedinca, i da je Zlata Knezović trebalo da prikaže što je bilo prije revolucije, jer se kulturno stvaralaštvo NOB-a nikako ne može zatvoriti u jedan okvir bez ukazivanja na kontinuitet u ovoj oblasti u revolucionarnim zbivanjima, i bez jasno izraženih stavova prema nacionalnom i klasnom pitanju. U daljnjoj diskusiji sudjelovao je veći broj radnika OOUR-a za znanstvena istraživanja (M. Kolar-Dimitrijević, I. Graovac, B. Pribić, Z. Šimončić-Bobetko, Z. Knezović). Zaključeno je da knjiga daje određeni pregled, ali da je ubuduće potrebno razvijanje užih komunikacija između suradnika Instituta u toku samog rada, a svakako prije izdavanja knjige.

Na dva naredna sastanka (25. XII 1981. i 15. I 1982) dr Z. Čepo govorio je o izdavačkoj djelatnosti Instituta. Na prvom sastanku kronološkim je redom prikazao tu aktivnost Instituta do 1973, a na drugom od 1973. do danas, istakavši da se od te nekada vrlo razvijene aktivnosti u Institutu održao samo časopis. Diskusija je bila prilično slaba. Vlado Oštrić je predložio da se u Institutu prikupljaju i prikazi odnosno kritike izdavačke aktivnosti Instituta, odnosno da svaki autor to čini za svoju knjigu, pretpostavljajući da potpune podatke vjerojatno ipak nije moguće prikupiti.

U vremenu koje obuhvaća ovaj pregled rada Instituta održana su još dva sastanka posvećena kritičkoj analizi planskih zadataka. Na prvom, održanom 5. ožujka 1982, privremeni vršilac dužnosti rukovodioca OOUR-a za znanstvena istraživanja M. Kolar-Dimitrijević zaoštrila je pitanje odnosa prema tome glavnom poslu Instituta, te je postavila problem pravodobnog izvršavanja planskih zadataka i predložila neka rješenja. Na drugom sastanku, tjedan dana kasnije, nakon diskusije je zaključeno da se analiza rada suradnika nastavi po sekcijama i da se zadaci detaljno planiraju, pa da se zatim ponovo organizira zajednički sastanak svih članova OOUR-a za znanstvena istraživanja i potvrde programi.

Izdavačka djelatnost. Na početku 1982. objavljen je treći broj *Časopisa za savremenu povijest* iz 1981. godine. U 1982. će izići još tri broja toga časopisa koji uređuje novo uredništvo (urednici dr Z. Čepo i dr B. Janjartović).

Potkraj 1981. predana je u štampu prva knjiga »Građa za povijest NOB-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj od 1941. do 1945«, kojoj su izdavači »Spektar« i SUBNOR, a Institut suizdavač. Građa je pripremljena kritički, a zbog niza okolnosti došlo je do velikog zakašnjenja u rokovima izdavanja. Prva knjiga sadrži 244 dokumenta iz 1941. godine, a privedio ju je mr Zdravko Dizdar. Rad se nastavlja uz intenzivnu suradnju s Redakcijskim odborom i Savjetom za izdavanje građe o sjeverozapadnoj Hrvatskoj u NOR-u i socijalističkoj revoluciji od 1941. do 1945. (Sastanci su održani 9. i 15. XII 1981, te 25. II i 9. III 1982.) Sada se u Institutu priprema prijedlog za izradu »Kronologije NOR-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj tokom NOR-a«, koju bi trebalo štampati kao posebno izdanje. Prijedlog za izradu kritički pripremljene kronologije trebalo bi da sadrži program, opis koncepcije i metodologiju rada.

Potkraj siječnja 1982. dovršen je i prvi svezak »Zbornika sjećanja Zagreb 1941—1945«. Prva knjiga sadrži sjećanja J. Broza Tita, dra V. Bakarića,

dra P. Gregorića, dra D. Čalića, dra J. Hrnčevića, I. Božičevića, L. Ahmetovića, A. Berus, M. Baltića i mnogih drugih istaknutih ličnosti naše revolucije na Zagreb u prvoj polovici 1941. godine. Urednik je te edicije Mirko Peršen, a Institut je suizdavač. Sada se intenzivno radi na pripremi druge knjige.

Objavljene su i dvije knjige nastale u sklopu znanstvenog programa Instituta. To je knjiga dra Mirka Valentića »Vojna krajina i pitanje njezina sjedinjenja s Hrvatskom 1849—1881« (Zagreb 1981) i knjiga dra Ivana Jelića u dva sveska »Komunistička partija Hrvatske od 1937. do 1945« (Zagreb 1981).

U 1982. planira se izdavanje Zbornika radova Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu. Zbornik bi objavljivao veće radove iz novije povijesti koji se zbog svog opsega ne mogu štampati u časopisu. Uredništvo u sastavu Mirko Valentić, Nada Kisić-Kolanović, Zdenka Šimončić s urednicom Mirom Kolar-Dimitrijević pripremiло je radove za prvi broj.

Ostale vijesti. U razmatranom vremenu pojedini suradnici Instituta aktivirali su se i na nekim drugim poslovima.

Na znanstvenom skupu u povodu 800-godišnjice Varaždina, održanom 1—3. X 1981. u Varaždinu, sudjelovalo je pet radnika iz Instituta. V. Oštrić pročitao je svoj referat »Varaždin u radničkom pokretu do 1918. godine«, Z. Šimončić-Bobetko »Industrijski razvoj Varaždina do 1941. godine«, S. Koprivica-Oštrić »Vojnička pobuna u Varaždinu 1919. godine«, B. Janjatović »Sindikalni pokret u Varaždinu između dva rata« i M. Kolar-Dimitrijević »Socijalna struktura stanovništva i položaj radnih slojeva Varaždina između dva rata«.

Biljana Kašić predavala je u studenom 1981. na Političkoj školi SKJ »Josip Broz Tito« u Kumrovcu. Na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu obranila je 25. I 1982. magisterski rad »Marx i filozofija umjetnosti« završivši time magisterski studij »Marksizam i društvenopovijesna zbilja«. Dr Zorica Stipetić boravila je u studenom 1981. u Moskvi kao član radne grupe jugoslavenskog dijela redakcije Zbornika dokumenata »Odnosi između naroda Jugoslavije i SSSR-a 1917—1941«. Na četvorodnevnom sastanku utvrđeno je da Zbornik treba proširiti i što vjerodostojnije prikazati društveno-političke, ekonomske, diplomatske, socijalne i kulturne aspekte odnosa između naroda Jugoslavije i SSSR-a. Na sastanku su prihvaćeni materijali koje je izabrala Z. Stipetić u Institutu, i utvrđena je dinamika daljnjeg rada.

Na međunarodnom znanstvenom skupu o Vojnoj krajini dr Mirko Valentić održao je 23. studenog 1981. referat »Borba hrvatskih političkih krugova za razvojačenje Vojne krajine i njeno sjedinjenje s Hrvatskom«. Isti je suradnik imao znatnog udjela u postavljanju izložbe »Vojna krajina u Hrvatskoj u povodu stote godišnjice pripojenja Vojne krajine civilnoj Hrvatskoj« u Povijesnom muzeju Hrvatske u Zagrebu i u izradbi kataloga za tu izložbu.

Na znanstvenom skupu »Zadar i zadarsko područje u Narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj izgradnji« M. Kolar-Dimitrijević održala je 16. XII 1981. referat pod naslovom »Stanje zadarske privrede u vrijeme

oslobođenja 1944. godine« stavivši težište na položaj radnika u tek oslobođenom Zadru.

U Čazmi je 30. I 1982. promovirana knjiga dra Zdravka Krnića »33. divizija NOV Jugoslavije« koju je izdao »Spektar« iz Zagreba uz financijsku pomoć niza općinskih SUBNOR-a i Skupštine grada Zagreba. U promociji su sudjelovali prvoborci toga kraja Josip Antolović Hrvat i Tomo Buden, a u ime Instituta M. Kolar-Dimitrijević.

U proteklom razdoblju Vlado Oštrić i Stanislava Koprivica-Oštrić angažirali su se u znanstvenoj i društveno-političkoj kritici pojedinih biografija Josipa Broza Tita.

Bilo je još pojedinačnih aktivnosti, o kojima govore bibliografije suradnika objavljene u ovom broju časopisa.

Samoupravljanje. U posljednjih nekoliko mjeseci intenzivno se radilo na izradi samoupravnih akata Instituta, kojima su precizirani odnosi pojedinih OOUR-a i Radne zajednice te prava i dužnosti udruženih radnika.

Provedene su i promjene u organima samoupravljanja. Fikreta Jelić-Butić preuzela je od 22. II 1982. funkciju predsjednika Zbora radnika OOUR-a za znanstvena istraživanja umjesto Zdravka Dizdara kojemu je istekao mandat.

Izabran je Radnički savjet Instituta s predsjednikom Berislavom Jandrićem. Savjet je počeo djelovati 26. II 1982. te je imenovao izbornu komisiju za izbor članova delegacija za SIZ-ove i društveno-političke organizacije, koja je odmah započela s radom.

23. III 1982.

Mira Kolar-Dimitrijević